

Amikor a helyi egyház Eukarisztiát ünnepel, akkor eseményszerűen ez a katolicitás valósul meg benne, mert a szentségi színekben jelenvaló krisztusi áldozattal az üdvözítő isteni szeretet teljességének közösségében részesül. Mindazonáltal ez nem előjoga egyetlen helyi egyháznak sem, mert ugyanez történik valamennyi helyi közösségben, amely „legitime” ünnepli az Eukarisztiát. Valójában az Eukarisztia ünneplése az a *kairos*, a krisztusi üdvösség megvalósulásának az a pillanata, amikor valamennyi Eukarisztiát ünneplő egyházi közösségben megnyilvánul és jelenvalóvá lesz az *una sancta catholica apostolica ecclesia*, mert jelenvalóvá lesz a krisztusi áldozat, s ez az áldozat megteremti a hívek közösségét a Lélekben az Atyával, s megteremti egymás közt is testvéri közösségüket. Ami tehát megvalósul az Eukarisztiát ünneplő helyi egyházban, az megvalósul a helyi egyházak testvéri közösségében: Krisztus által valamennyi egyesül a Lélekben az Atyával, s ez az Isten-közösség megteremti a helyi egyházak közösségét, az egyetemes egyházat. Ezért jelentheti ki az *Unitatis redintegratio*, hogy az Eukarisztia „jelzi és egyszersmind valóra váltja az egyház egységét”. (2. pont)

Végezetül még csak annyit, hogy az Eukarisztiának ez az egyháztani jelentőségét, vagyis azt, hogy az Eukarisztia ünneplése megvalósítja helyi és egyetemes síkon az egyházat, mint isteni és emberi közösséget, nemcsak a zsinat tanítja, hanem az ökumenikus párbeszéd dokumentumai, az Egyházak Ökumenikus Tanácsának limai irata, a katolikus—ortodox, vagy a katolikus—luteránus párbeszéd nyilatkozatai is. A katolikus—protestáns szemlélet döntő különbsége a legitimitás kérdésében van, mert katolikus tanítás szerint nemcsak az apostoli hagyomány, hanem az apostoli utódlás folytonossága is feltétele az Eukarisztia legitim ünneplésének. Ez azt jelenti, hogy annak, aki az Eukarisztia ünneplésének felelős vezetője, az apostoli utódlás folyamatosságában működő püspök által felszentelt papnak kell lennie. Ha így áll a dolog, akkor az a keresztény közösség, még ha kicsiny és jelentéktelen is, hiteles képviselője és megnyilvánulása Krisztus egyházának, az *unā sancta catholica apostolica ecclesia*-nak.

Jegyzetek: 1. J. Ratzinger: Das Geistliche Amt und die Einheit der Kirche (Catholica 17. 1963. 178. o.) — 2. K. Rahner—J. Ratzinger: Episcopato e primato (Brescia 1966. 58. o.) — 3. Acta synodalia II. 2. 397. o. — 4. I. m.: 33. oldal. — 5. J. Ratzinger: Implicazioni pastorali della dottrina della Collegialità dei vescovi. (Concilium 1965 49—50. o.) — 6. Rahner—Ratzinger: I. m. 31. o. — 7. Y. Congar: Die Katholizität der Kirche (Mysterium salutis 41. 478—487. o.)

LUKÁCS LÁSZLÓ

Megújulási mozgalmak Magyarországon

A lelkeségi mozgalmak a zsinat után

Az egyik *legváratlanabb esemény(sorozat)* az elmúlt évtized egyháztörténetében azoknak a különböző új lelkeségeknek, mozgalmaknak megjelenése, amelyek alulról, spontán kezdeményezésekből pezsdítették fel az egyház életét. A világ különböző pontjain egyre többen akadnak olyan keresztények, akik komolyan veszik az életszentségre szóló meghívást. Életüket egészen Krisztusban, a Lélek irányításával igyekeznek élni: vagy személyes szeretetüket is egészen Istennek adják az evangéliumi tanácsok alapján, vagy pedig a házasság szentségében kötelezik el magukat Krisztus és az egyház szolgálatára. Amikor Ratzinger bíborost arról kérdezték, hogy lát-e

reményt az egyház jelenlegi életében, akkor azoknak az új mozgalmaknak a megjelenésére utalt, amelyek nem központi intézkedésre jöttek létre, hanem a hit belső vitalitásából nőttek ki. Az egyház „pünkösdi órája” válik bennük láthatóvá, mondotta. Példaként a Karizmatikus Megújulást, a Neokatekumenátus Útját, a Fokolaret, a Comunione e Liberazione mozgalmat említette meg. „Egyre több olyan fiatalemberrel találkozom, akik fenntartás nélküli döntéssel magukévá tették az egyház egész hitét, maradéktalanul aszerint akarnak élni, és nagy missziós lendülettel látnak munkához... Hitből fakadó örömiük magával ragadja az embert. Szinte maguktól támadnak itt új papi és szerzetesi hivatások. Az a feltűnő, hogy mindezt nem egy pasztorális tervezőbizottság dolgozta ki, hanem szinte magától jött létre. Az egyháznak új nemzedéke nő itt fel, amelyre teljes reménységgel tekintek. Csodálatosnak tartom, hogy a Szentlélek ismét erősebbnek bizonyul a mi terveinknél, és egészen másutt jelentkezik, mint ahol mi elképzeltük. Ebben az értelemben a megújulás megindult, csöndesen, de hatékonyan.” (Zur Lage des Glaubens, Verlag Neue Stadt 1985. 41–42. o.)

Az *elnevezések* sokfélék: az olaszok szívesebben használják a *movimenti* szót, a franciák inkább *communautés nouvelles*-ről beszélnek, a német *geistliche Bewegung*-et, az angol *renewal movement*-et emleget. Több csoportosulás közülük tiltakozik a „mozgalom” kifejezés ellen. Nemcsak azért, mert a szó — mint a magyarban is — vegyes asszociációkat kelthet az emberben. Azért is kerülük ezt a szót, hogy jelezzék: nem kívánnak önálló szervezetet létrehozni még az egyházon belül sem: céljuk a hit ébresztése, a keresztség kegyelmének hatékony fölelevenítése, a krisztusibb és egyházasabb élet. A megtérteket nem mindegyik lelkiség tömöríti önálló mozgalomba, szervezetbe, hanem arra buzdítják őket, hogy kapcsolódjanak bele saját egyházközségük életébe. A cél tehát nem egy megújulási mozgalom létrehozása az egyházon belül, hanem az egész egyház megújulása a Lélekben.

Ha most mégis összefoglaló névvel egyházi vagy megújulási mozgalmakról beszélünk, akkor ezt csupán az egyszerűség kedvéért tesszük, vállalva akár a leegyszerűsítés veszélyét is. De annak tudatában, hogy a név mögött jóval gazdagabb és változatosabb élet rejlik, semhogy egyetlen kifejezés alkalmas lenne annak összefoglalására.

Az *elnevezések*, *célitűzések*, *karizmák* sokfélék, mégis találunk olyan *közös vonásokat*, amelyek mindegyikükre jellemzőek, s amelyek alapján az egyház életének sajátos, rendkívül fontos (bár nem egyetlen és nem kizárólagos) életmegnyilvánulását láthatjuk bennük.

Közös jellemzőiket már az egyházi törvénykönyvben is megtalálhatjuk:

1. *Laikus* mozgalmak — „alulról” jöttek létre, laikusok, papok, szerzetesek kezdeményezésére. Rendszerint kisebb csoportokból, közösségekből épülnek fel nemzetközi, egyetemesen tágas közösségekké és épülnek bele a területi szinten szervezett egyház közösségébe. „A Krisztus-hívőknek jogában áll, hogy jótékony, illetve vallásos célú vagy a keresztény hivatást a világban előmozdító társulásokat alapítsanak és vezessenek, valamint hogy ugyanilyen célok közös megvalósítása érdekében összejöveteleket rendezzenek.” (CIC 214.)
2. Feltétlen elszántsággal törekszenek a teljesebb krisztusi életre, az *életszentségre*. „Mindnyájan meghívást kaptunk az életszentségre.” (LG 12.) „Minden Krisztus-hívőnek kötelessége azon igyekezni, hogy állapotának megfelelően szent életet éljen.” (CIC 210.)
3. *Sokféleségükben* is Krisztus *egyetlen* Testének, az egyháznak építésén fáradoznak. „Így a különbözőségben teszünk tanúságot Krisztus teste egységéről.” (LG 12.) „Az összes Krisztus-hívők jogosultak arra, hogy állapotuknak és helyzetüknek megfelelően saját kezdeményezéseikkel is előmozdítsák vagy támogassák az apostoli tevékenységet.” (CIC 216.)

4. Krisztus missziós parancsának megfelelően igen komolyan részt vállalnak az *evangelizálásban*, a hit továbbadásában és terjesztésében. „Minden krisztus-hívőnek kötelessége és joga azon fáradozni, hogy az üdvösség isteni híre minden korban és az egész világon minden emberhez egyre inkább eljusson.” (CIC 211.)
5. E mozgalmak többsége nyitott a nem katolikus keresztények felé is, őket szintén bevonja sajátos tevékenységébe, szociális munkájába. A kiengesztelődés útján járva igyeksenek tehát gyógyítani a keresztények megosztottságának sebeit. Persze ez az *ökumenikus tágasság* semmiképpen sem jelenthet hűtlenséget saját hagyományainkhoz, az egyház hitéhez. Nem elszegényedést, hanem gazdagodást jelent.

Megtérés – örömből

A megtérés, tudjuk, elvben a keresztény élet kezdetén áll. Mivel azonban legtöbbünket gyermekkorunkban kereszteltek meg, kimaradt életünkől az a lehetőség, hogy életünk radikális fordulata, hitre térésünk a keresztséghez és a bérmáláshoz kapcsolódjék. A gyakorlatban tehát föl lehet venni a keresztség, a bérmálás (sőt a papi rend?) szentségét is – anélkül, hogy valaki egész szívvel, minden erejével törekedjék a teljes és egyre teljesebb odaadásra. A lelkiségi irodalom ismeri a „*második megtérést*”: így lehetséges az, hogy nemcsak a „közönséges keresztények”, hanem papok, szerzetesek, püspökök is eljuthatnak életüknek olyan fordulójához, amikor tűrhetetlennek érzik a „langyos középszert”, és valóban mindenüket elhagyva Krisztus követésének útjára lépnek. A mozgalmakban is akárhány szerzetest, papot és püspököt találunk, aki saját vallomása szerint valamelyik megújulási lelkiségen keresztül jutott el a második megtéréshez, hitének, hivatásának tudatosabb, teljesebb elvállalásához.

Az életnek ez az elszánt odaadása *bálás örömből* fakad: azok térnek így meg, akik megtapasztalták Istennek mindent felülmúló szeretetét, és ez indítja őket válaszra. Olyanok, mint az evangéliumi ember, aki kincset talál, és örömeiben eladja érte mindenét. E mozgalmak tehát nem a fanatikus reformereket, az erkölcsi csúcsteljesítményre törekvőket gyűjtik össze, hanem az Isten szeretetétől meghihletett Krisztus-hívőket.

Egység a sokféleségben – pluriformitás

Gyökerét tekintve mindegyik mozgalom, lelkiség azonos *töről* fakad: Krisztus örömhírére épül, s a krisztusi Isten- és emberszeretetben való elmélyülésre törekszik. Persze mindegyikük a maga módján, sajátos hangsúlyokkal.

A nemrégiben elhunyt Hans Urs von Balthasar egyik kései könyvének ezt a címet adta: *Die Wahrheit ist symphonisch*. Veszélyes, ha bárki nem ismeri föl, hogy csak egyik tagja „annak az egyedülálló közösségnek, amely Krisztus Teste” (Frère Roger). Egyetlen szent sem állította magáról, hogy egyedül ő cselekszik helyesen. Az „egy a szükséges” parancsát mindenkinek a maga egyénisége, hivatása, karizmája szerint kell megvalósítania — de együtt alkotjuk Krisztus testét, szükségünk van egymás szolgálatára.

„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők”, mondta Jézus. Az egy krisztusi szőlőtőn sokféle hajtás terem — a fontos az, hogy mindegyik valóban róla fakadjon s valóban krisztusi termést hozzon. „Az igazság szimfonikus” — örülnünk kell a magunk kegyelmi adományának, és aszerint kell megvalósítanunk keresztény élethivatásunkat, de tudnunk kell örülni mások kegyelmi adományának is, és velük igazi harmóniában építeni Krisztus egyetlen testét. „Szolgáljatok egymásnak azzal a kegyelmi ajándékkal, amit ki-ki nyert, mint Isten sokféle kegyelmének hű közvetítői.” (1 Pét 4, 10)

Itt csak néhány mondattal szeretnénk megvilágítani a jelenlévő mozgalmak, lelkeségi irányzatok sajátos karizmáját.

A *Fokolare lelkeség* a Krisztustól nekünk ajándékozott egységet érzi igen fontosnak: „Ha ketten-hárman együtt vannak az én nevemben, köztük vagyok.” Ez az egység azonban nemcsak egymással kapcsolatban bennünkben, hanem a megfeszített Krisztussal is: avval a Krisztussal, aki a kereszten is az Atya engedelmes Fiának bizonyult, s aki feltámadottként jelenvalóvá lett közöttünk.

A *Neokatekumenátus Útja* keresztségünk őseredeti élményét igyekszik felszítani bennünk: azt a belső megtérést, radikális Istenhez fordulást, amelyet az ősegyházban (vagy akár napjainkban) a felnőttkorban Krisztusra találók élnek át. Az egyház mai gyakorlatában a keresztelezés többnyire csecsemőkorban történik — így aztán a felnőtt keresztyének közül igen sokan csupán nevükben azok. Ezért is sürgetik a keresztséggel feltételezett igazi belső megtérést, a személyiség átalakulását Krisztusban, hogy az így megtértek valóban élő tagjává legyenek egyháznak.

A *Katolikus Karizmatikus Megújulás* a Szentlelket, az egyház éltető lelkét fogadja megatott örömmel, és egész életével válaszolni akar rá. Nem új pünkösödöt lát korunkban, hanem az egyetlen, folytonos és egyetemes pünkösdi Lélek-járást fedezi fel. Ők is tudatosan akarják megújítani a keresztségben és a bérnálásban kapott kegyelmet — ezt a lelki megújulást nevezik Lélek-keresztséggnek. A két előző irányzattal ellentétben a karizmatikus megújuláson belül sok különféle csoportosulást találtunk, amelyek határozott szervezeti keretek között működnek, sajátos karizmák szerint.

Sajátos célt tűzött maga elé Jean Vanier. „Amit egynek a legkisebbek közül tesznek, nekem teszitek” — Jézus szavát úgy értelmezte a maga számára, hogy az embereknek egyik legkiszolgáltatottabb, legsebzettebb, leginkább szeretetre szoruló csoportját választotta ki: a szellemi fogyatékosokat fogta körül gyöngéd, gondoskodó, együttérző szeretetével. A *Bárka* tagjai valóban életközösségre lépnek fogyatékos társaikkal. Hazánkban Bárka otthon még nem jött létre, megtalálhatjuk viszont Jean Vanier karizmájának egy másik sajátos megnyilvánulását, a *Hit és Fény* közösségeket. Itt a közösség lazább, mint a Bärkában: egy-egy hétfői találkozásra s nyári táborozásra szorítkozik. Aki belepillant bármelyik közösségük életébe, az megtapasztalja: a legnagyobb, értelmük használatára alig képes emberek is megváltásra és szeretetre vágnak, s a maguk módján képesek is a szeretet adására.

A *Comunione e Liberazione* Milánóból indult el. Don Luigi Giussani arra törekedett, hogy a fiatalokat igazi, krisztusi felszabadításra vezesse el. Az egész élet szentségi karakterű, s feladatuk az, hogy önmagunkat és világunkat átalakítsuk Krisztusban, a Lélek erejével. A mozgalom emberképe szorosán kapcsolódik II. János Pál pápa teológiájához: az ember Krisztusban válhat igazán emberré, szabaddá — az egyház tehát fontos kultúrmissziót is betölt akkor, amikor az embereket nevelni és Krisztushoz elvezetni igyekszik.

Sohasem kívánt mozgalmat szervezni a *taizéi ökumenikus szerzetesközösség*. Mégis a hatvanas évek közepe óta fiatalok ezreit vonzza magához, akik a hit forrásait, életük értelmét keresik, hivatásukat szeretnék tisztázni. Az elmúlt tíz esztendőben új formákat is kerestek a fiatalokkal való találkozásokra: a világ különböző pontjain rendeznek nemzetközi találkozót, hogy így a fiatalokkal együtt járják a kiengesztelődés és a bizalom világméretű zárandokútját, elősegítve nemcsak a keresztyének egymás közti egységét, hanem minden ember benső kiengesztelődését, tehát az emberiség nagy családjának megbékélését is.

Ugyancsak konkrét szerzetesközösséghez kapcsolódik a *Ferences Család*, a valamikori ferences harmadrend lelki örökségét folytatva. Célkitűzésük azonos a ferences rendével: „Ahogyan az első ferencesek, mi is arra kaptunk hivatást, hogy megtartsuk a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumát. Az evangélium testét öltött Jézusban, de ismét életre kelt az első ferencesekkel — életre kell kelnie ma is, bennünk is.”

A magyar alapítású *Regnum Marianum* a század elején jött létre, a Ferences Család kivételével tehát a legidősebb az összes mozgalom és lelkiség között, hiszen azok csak néhány éves, legföljebb évtizedes múltra tekinthetnek vissza. Olyan egyházmegyes papok egyesültek benne, akik elsődleges céljukul tűzték ki a fiatalok lelkipásztori munkáját. Külön lelkiségi profilt nem dolgoztak ki, de tevékenységük köre és a hivatásukhoz minden áldozatok között ragaszkodó hűség az elmúlt évtizedekben mégis határozott profilt adott mozgalmuknak, s jelenleg is az egyik legjelentősebb erőt képviselik egyházunk ifjúsági pasztorációjában.

Ugyancsak nem sorolható a mozgalmak közé a *Házasság Hétféle*. Céljuk az emberi — és a keresztény — élet alapsejtjének, a családnak megújítása. Nevük is jelzi sajátos módszerüket: házaspárokat gyűjtenek össze egy-egy hétféle „lelkigyakorlatra”, ahol egy házaspárból és egy papból álló team irányításával a résztvevők áttekintik Istennel és önmagukkal, de egymással való kapcsolatukat is. A *Házasság Hétféle* pszichológiai és lelkipásztori szempontból egyaránt kitűnően felépített lelkigyakorlat, amely a házasság emberi szeretetében konkretizálja a krisztusi szeretetet.

Tevékenységük

A mozgalmak, lelkiségek közös jellemzője az is, hogy igen aktívan részt vesznek Európa újraevangelizálásában, az egyház missziós küldetésében, az egyház benső életének dinamizálásában, valamint a tevékeny felebaráti szeretetben. A martyria és a diakónia, a hívő tanúságtétel és a szolgálat is fontos szerepet játszik a liturgia, az istentisztelet mellett. Sokakat magával ragad a közösségek derűs, kedves, lelkes légköre, a kisebb-nagyobb rendezvények, imádságos összejövetelek. De az evangéliumot hirdeti egyéni életük is: ahogyan saját életüket elrendezik, ahogyan az élet nehézségeit fogadják, ahogyan a másként gondolkodókkal érintkeznek. Az egyház kegyelmi rendjében a statisztikák nem sokat bizonyítanak, de azért kétségtelen, hogy a legtöbb konvertita napjainkban éppen a mozgalmakon keresztül talál el Krisztushoz.

Természetesnek kell tartanunk, hogy e mozgalmak — akárcsak a szerzetesrendek a történelem során — átlépjék a plébániák, az egyházmegyék kereteit, sőt az országhatárokat is. Ez az interparochiális, sőt internacionális jelleg sajátos tágasságot, mozgékonyt, egyetemességet biztosít a mozgalmaknak, s természetesen óriási erőt is, hiszen sok országból sok ezer hasonlóképpen gondolkodó, hasonló célokra törekvő társat tudhatnak maguk mögött. Az elmúlt években a Szentatya, II. János Pál pápa igen gyakran kimutatta rokonszenvét a mozgalmak iránt, gyakran részt vett azok találkozóin. Amikor 1987-ben a megújulási mozgalmak második nemzetközi találkozására került sor, a következő szavakat intézte hozzájuk: „Ezek a mozgalmak az egyházban jól meghatározott feladatot töltenek be, amit minden további nélkül *bélyettesíthetetlennek* tartunk. Ahogy az utolsó püspöki szinodus záródokumentuma mondja: Az apostoli és az új lelkiségi mozgalmak nagy reménység hordozói, ha helyesen megmaradnak az egyházi közösségekben.”

Igen fontos, hogy a mozgalmak — egészükben és egyes helyi csoportjaikban egyaránt — milyen kapcsolatban állnak a területi szinten szerveződő, intézményes egyházzal. Az egyazon egyházakhoz tartozás tudatát mind az egyetemes egyház, mind a helyi egyházi közösségek szintjén folyton erősíteni kell. Akkor lesz élő egy-egy helyi egyházközösség, ha a lelkipásztor valóban minden hívőnek pásztora, azoknak is, akik csak a plébánia istentiszteleti életében és saját rendezvényein vesznek részt, de azoknak is, akik valamely lelkiséghez, mozgalomhoz tartoznak. A lelkipásztor tartozhat valamelyik mozgalomhoz, de súlyos hibát követ el, ha a plébánián emiatt hátrányos helyzetbe kerülnek a többi mozgalmak — vagy a mozgalmakhoz nem csatlakozó hívek. Az igazi plébánia valóban

összefogja a közösségeket, otthona minden hívőnek. Sajnos sok negatív tapasztalatot is szerezhettünk — nehéz megmondani, hogy a plébános elutasító, elzárkózó magatartása, vagy pedig a kisközösségeknek a hivatalos egyháztól való elhúzódnása okozza-e a feszültségeket. Ismét a Szentatyát idézem: „Karizmatikus adományok és hierarchikus adományok különbözőek ugyan, mégis kölcsönösen kiegészítik egymást. Ugyanis ahogyan Szent Pál mondja, mi keresztények jóllehet sokan vagyunk... sokan mégis egy testet alkotunk Krisztusban, egyenként viszont egymásnak vagyunk tagjai. (Róm 12, 5.)”

A mozgalmak valóban új lendületet hoztak az egyház egészének életébe: megerősödött a hitélet olyan plébániákon, ahol már csak alig néhányan jártak templomba; sok nem hívő rajtuk keresztül talált el Krisztushoz; sok papi és szerzetesi hivatást adtak az egyházaknak, és igen sokan — nemcsak laikusok, de papok, szerzetesek, püspökök is, megerősödtek hivatásukban, életszentségre törekvésükben, lelkipásztori munkájukban a mozgalmak lelkiisége révén.

Sajátos magyar út

Magyarország különleges történelmi korszakot élt át abban az időben, amikor a II. Vatikáni zsinat lezajlott és ezek a mozgalmak létrejöttek. A második világháborút követő években az egyházat szinte minden intézményétől és szervezetétől megfosztották. Csupán a plébánia-rendszer és a templomokban folytatott istentiszteleti élet maradt meg viszonylagos épségben. 1950-ben létrejött a megegyezés az állam és az egyház között, amelyben a püspöki kar szabadlábban maradt tagjai a magyar egyház nevében tudomásul vették a kialakult helyzetet, az intézmények megszüntetését, a szerzetesrendek feloszlását.

Ebben a szorongatott helyzetben a hivatalos hitéleti formák igen szűk korlátok közé szorultak. Így aztán szinte természetesen alakult ki egy *földalatti kereszténység*: magánlakásokban, kis csoportokban jöttek össze a civil életformába kényszerített szerzetesek, a hivatalos pasztorációból kizárt vagy az engedélyezettnél teljesebb lelkipásztori munkára törekvő papok és elkötelezett laikusok, köztük sok fiatal is. Elmélyültebb hitéletre, hatékonyabb hitoktatásra törekedtek, imádságos, hívő közösségekre vágytak — egyszóval valóban élni akarták hitüket Krisztus parancsa szerint. Az ötvenes évek koncepciósi perei, rendőrhatalomai intézkedései folytatódtak még a hatvanas években is. 1964-ben létrejött a „részleges egyezmény” a magyar állam és a Vatikán között. A fent említett adminisztratív intézkedések ritkultak és szelídültek ugyan, de még jó néhány évre volt szükség a helyzet konszolidációjához. A hetvenes évektől az egyház növekvő szabadságot élvezett. Vallási közösségek, csoportosulások már nem minősültek államellenes összeesküvésnek, szervezkedésnek. De — külső nyomásra — nemegyszer az egyházi főhatóságoknak kellett intézkedéseket hozniuk plébániákon rendezett lelkipásztorkodó, ifjúsági összejövetelek, tehát olyan vallási rendezvények ellen, amelyek túllépték a templomokban engedélyezett, szorosan vett istentiszteleti élet kereteit.

Ebben a történelmi szituációban szinte maguktól alakultak ki azok a kisközösségek, amelyek csak jóval később, a II. Vatikáni zsinatot követő években kapták a világegyházban elterjedt „bázisközösség” elnevezést.

A magyar bázisközösségek *két* — egymástól eltérő indíttatású, de végül is egyfelé tartó — *kezdeményezésből* jöttek létre. Az *egyik*: a magyar katolikusoknak a történelmi helyzet következtében illegálisba szorult része természetesen keresett magának életteret az intézményes egyház keretein kívül, vagy azzal csupán laza kapcsolatban. A *másik*: jöttek létre kisközösségek a plébániákon lelkipásztorkodó papság kezdeményezésére is, akik a Vatikáni zsinat, a megújuló lelkipásztorkodás szellemében, a nehézségek közepette is folytatták vagy újrakezdtek az ifjúsági pasztorációt, a család gondozást, és átvették a kor

parancsoló felismerését, hogy hatékony és korszerű katekézist, ifjúsági és felnőtt pasztorációt csak közösségek építésével lehet folytatni. Nem érhetjük be tehát csak a hit oktatásával, bármilyen magas színvonalon történjék is az, hanem közösségeket kell kialakítanunk a fiatalokból és a házaspárokból. Szekularizálódó, elmagányosodott világunkban csak ezek a szociológiai értelemben vett kiscsoportok nyújthatnak háttérrel, lelki támaszt azoknak, akik tudatosan és elkötelezetten akarnak keresztény életet élni.

A kétféle indíttatású bázisközösségek természetesen gyakran *keveredtek egymással*: a személyes összeköttetések, közös célok, kezdeményezések sok szállal fűzték őket össze. Az évek múltával egyre több hajdani szerzetes vagy kereten kívüli pap kapott hivatalos egyházmegyei alkalmazást, s így addigi kisközösségi tevékenysége beleépült egy plébánia munkájába. Ugyanakkor pedig egyre több plébánia adott helyiséget, de lelkipásztori támogatást is különböző csoportosulások vallási rendezvényeinek. Önkritikusan hozzá kell azonban tennünk, hogy az elmúlt évtizedekre visszatekintve egyházunknak bizonyára vádolnia kell magát a mulasztás vétkével. Szűkre szabott lehetőségeinket sem használtuk fel, s tunyaságunk, tehetetlenségünk, gyávaságunk vétke alól olykor a körülményekre való hivatkozással mentettük ki magunkat.

Egészen véve azonban megállapíthatjuk, hogy az ötvenes-hatvanas években kialakult lakás-kereszténység számtalan *apróbb szigetből* állt. Közülük igazán jellegzetes profílja, az egyházi életen belül növekvő súlya csak két mozgalomnak lett: a századunk elején létrejött Regnumnak, és a Bulányi György piarista atya által létrehozott „Bokor” közösségnek. A külföldi sajtó révén főleg ez utóbbi vált ismertté Európa-szerte, és sokan őt tekintették az összes bázisközösségek alapítójának. (Ez téves általánosítás, hiszen sok egyéb bázisközösség is működött már ekkor, plébániákon és otthonokban egyaránt.)

Kereteink nem teszik lehetővé, hogy ismertessük a *Bokor-mozgalom* történetét, röviden mégis szólnunk kell róla. A mozgalom szervezeti megerősödésének ideje már arra az időre esik, amikor — az általános társadalmi liberalizálódás következtében — nyílt rendőrhatalósági intézkedésekre nem került sor, sem papok, sem más elkötelezett, csoportba szerveződő keresztények ellen. A közösség egy ponton került nyíltan összeütközésbe a kormányzattal: tagjai 1979-től az erőszakmentességre hivatkozva elutasították a fegyveres katonai szolgálatot. Erről a konfliktusról azonban — reméljük — hamarosan múlt időben beszélhetünk, hiszen hazánkban alighanem bevezetik majd az alternatív, fegyvertelen katonai szolgálatot.

Hogy a Bokor-mozgalom léte és tevékenysége az egyházon belül sem mentes a problémáktól, azt fájdalmasan jelzi az a tény, hogy képviselői nincsenek jelen ezen a konferencián. Az Evangéliumhoz való hűséges ragaszkodásuk, közösségi összetartozásuk, a rászorulóknak és szegényeknek megsegítésére tett erőfeszítéseik, példás családi életük, a kinyilatkoztatás titkaiban való elmélyedésük, az Evangélium terjesztéséért kifejtett fáradozásuk feltétlenül tiszteletet parancsol. Ezért tartjuk igen szomorúnak, hogy éppen az Isten Országáért való buzgólkodásuk közben olyan nézetek, vélemények is megfogalmazódtak körükben, amelyek kívül esnek a katolikus hitletélemény határain. Ezekre a — bizonyára jószándékú — tévedésekre először a magyar püspöki kar, majd maga a Hittani Kongregáció hívta föl a figyelmet. A nézetek tisztázására s így a konfliktus elcsitulására mindmáig nem került sor. Krisztus Testének, a magyar egyháznak gyógyításra váró sebe az, amely ma is kárt okoz egyházunk egészséges életműködésének.

Érdemes itt felidéznünk II. János Pál pápa intelmeit a magyar egyházhoz. 1980 húsvétján levelében kitér a bázisközösségekre is: „Ezeknek a közösségeknek, hogy valóban egyháziaknak lehessen nevezni őket, mindenekelőtt szilárd egységben kell lenniük a helyi egyházakkal, amelyekbe beépülnek, és ezeken keresztül az egyetemes egyházzal, mindig közösségben püspökeikkel, és az ő irányításuk alatt tevékenykedve.”

1982. október 24-én, a magyar püspökök ad limina látogatásakor újra visszatért erre a

kérdésre: „A katekézis kérdésével összefüggésben már egy idő óta szembenéztek, Kedves Testvérek, az egyházi bázisközösségek súlyos nehézségeivel. Ez a probléma joggal aggaszt benneteket mint az egyház felelős pásztorait. Ennek pozitív megoldását nem lehet tovább halasztani az egység kára nélkül.”

A magyar kisközösségek és a megújulási mozgalmak

A *hetvenes évek* elejétől két jelentős változás történt a magyar bázisközösségek életében. Az egyik a magyar társadalom általános mozgásának eredménye: a Magyarországon megindult reformfolyamatok, gazdasági, társadalmi változások nyomán megnövekedett a vallások iránti tolerancia, s így a kétféle kereszténység, a lakáskereszténység és a plébániai kereszténység, a rejtett és az intézményes egyház közt a különbség egyre jobban eltűnt.

A másik hatás külföldről érkezett, éppen a megújulási mozgalmak felől. Új lendületet adott a keresztény életnek, hogy az átéltebb, elkötelezettebb életre törekvők közül egyre többen ismerkedtek meg valamelyik külföldi megújulási mozgalommal. Ez a jelenség sem választható el az általános társadalmi folyamatoktól. Egyéb nyugat-európai jelenségekkel együtt „begyűrűzött” hazánkba jó néhány lelkeségi mozgalom, hogy aztán gyökeret verjen magyar talajon is.

Nyilvános föllépésükre mindmáig nem kerülhetett sor, de egyre többen akadtak idehaza, lelkipásztorok és laikusok, akiknek életét új, krisztusibb irányba fordította valamelyik lelkeség. Csatlakoztak hozzájuk, majd kialakultak a megfelelő hazai csoportok is, amelyek egyre akadálytalanabban tarthattak kapcsolatot az alapítóval, a mozgalom centrumával, vagy más, külföldi csoportjaival. Részt vehettek közös lelkigyakorlatokon, zárándoklatokon. Ez a munka azonban még mindig névtelenül folyt, a nagyobb lendületre kapó ifjúsági pasztoráció, illetve a dinamikusabbá és közösségibbé váló egyházközségi munka keretében. A bennfentesek közt persze az utóbbi időben már nyílt titok lett, hogy melyik lelkipásztor melyik lelkeséghez tartozik, melyiknek a munkájában vesz részt. Egyik-másik templomban nyilvánosan is hirdetik a különböző mozgalmak rendezvényeit.

A magyar földről származó és a nálunk meghonosodott külföldi mozgalmak kezdetől fogva keresték a kapcsolatot egymással, hogy a Krisztus által óhajtott egységet megte-remtsék. Vezetőik ennek a törekvésnek jegyében többször összeültek a hetvenes évek elején „Borókás” elnevezéssel, hogy elképzeléseiket, céljaikat, munkájukat egyeztetve közösen állhassanak az egyház szolgálatába. Amikor két esztendővel ezelőtt a Magyar Papi Egység megalakult, akkor szintén egyik fontos feladatának tekintette, hogy a különböző lelkeségek képviselőit egybegyűjtse az egyház építésére.

A bázisközösségek erőforrásaiból született meg a nagymarosi *ifjúsági találkozó*, majd nyomában a többi ifjúsági találkozó az ország különböző pontjain (jelenleg 7–8 városban tartanak ilyen találkozókat, évente egyszer vagy kétszer). Ezek is egységbe fogták a különböző mozgalmakat, hiszen különböző lelkeségekhez tartozó lelkipásztorok közösen szervezik őket. E találkozók jelentősége azért is nagy a magyar egyház életében és ébredésében, mert itt nyílt lehetőség először a fiatalok nyilvános fellépésére. Végül valóban történelmi jelentőségűnek kell mondanunk azt, hogy püspöki karunk elnöke és többi tagja ezeken a találkozókon ismerkedhettek meg először egyházmegyénk elkötelezett fiataljaival, hiszen erre a bérmálási körutak aligha adtak lehetőséget. Lékai László bíboros úr 1980-ban elfogadta a nagymarosi találkozó szervezőinek meghívását. A lelki nap végén ő vezette a koncelebrációs szentmisét és beszélt az ifjúsághoz. Ettől kezdve Nagymaroson, de később a többi ifjúsági találkozón is rendszeressé vált, hogy a megyés főpásztor vagy egy másik püspök is részt vett rajta.

Magyarország a világ színe előtt keres kiutat jelenlegi gazdasági és társadalmi, mozzáthatjuk: morális és emberi válságából. Ebben a változó, jobbat kereső magyar mikrokozmoszban megnövekedett várakozás és érdeklődés övezi a magyar keresztényeket. Az elmúlt években lényegesen nagyobb cselekvési teret kapott az egyház. Kairoosz, kegyelmi idő ez a magyar kereszténységnek, ugyanakkor azonban óriási történelmi felelősséget is ró ránk: meg tudunk-e felelni a megnövekedett várakozásoknak, élni tudunk-e növekvő lehetőségeinkkel, vagy pedig elmulasztjuk a történelmi pillanatot, s a mulasztás nem csekély vétkébe esünk?

Az egyház egészébe minden Krisztus-hívő beletartozik, s a mai egyház dinamizmusát világszerte jelentős részben a különböző megújulási mozgalmak adják. Úgy tűnik, ezeket a Szentlélek adta „pótolhatatlan” (II. János Pál) erőtartalékokat eddig nem vette számba a mi intézményes egyházunk. Pedig a magyar egyház megújulását, egyházi életünk kiteljesedését szolgálhatná, ha ezek a mozgalmak megkaphatnák az őket megillető helyet a magyar egyház életében.

Kérések, javaslatok

Kinek mit kell tennie ahhoz, hogy a mozgalmak valóban integrálódjanak az egyház életébe?

Kérjük a *magyar püspöki kar* tagjait, hogy mind egyházmegyékben, mind püspökkari szinten a vallási élet megújítására irányuló erőfeszítéseikbe kapcsolják bele a mozgalmak tevékenységét, azok elkötelezett tagjait is. Esperesi koronákon, papi lelkigyakorlatokon, esetleg pásztorlevelek útján segítsék hozzá papjaikat ahhoz, hogy megismerhessék a mozgalmak célkitűzéseit, munkáját, hazai és európai tevékenységét, s jelöljék ki annak irányvonalát, hogy a területi, plébániai pasztoráció hogyan integrálhatja a bázisközösségek munkáját, miben támaszkodhat rájuk, kérheti segítségüket, használhatja fel apostoli buzgóságukat. Szinte mindegyik európai országban van püspök-felelőse e mozgalmaknak — itt lenne az ideje annak, hogy püspökkari szinten is kapjanak képviselőt, felelős irányítót hazánkban is. Így is biztosíthatnánk, hogy munkájuk és életük szervesen kapcsolódjék bele az egyház életébe.

Kérjük a *paptestvéreket*, hogy a maguk egyházközségét valóban tegyék a közösségek közösségévé, plébániájukat minden hívük otthonává, amelyben az egyes megújulási lelkiségektől megihletett, csoportokba tömörülő hívek éppen úgy otthont találhatnak, mint az „egyszerű”, „csak” közvetlenül a plébániához kötődő katolikusok. Legfőbb lelkipásztori feladatuknak valóban a különféle karizmák összehangolását, az egység szolgálatát tekintsék. Szükség van a főpásztorok intézkedéseire — de az ő irányításuk igen jelentős támogatást kaphat paptestvéreink személyes példája, bátorítása, közvetlen buzdítása által.

A képviselőkön keresztül kérjük az összes, hazánkban működő *megújulási mozgalmat*, hogy keressék a kapcsolatot egymással, a területileg illetékes lelkipásztorral és az egyházmegye főpásztorával. Törekedjenek arra, hogy ne csak a saját kis csoportjuk érdekeit tartsák szem előtt, hanem az egész helyi egyházközség, a magyar és az egyetemes egyház javát is. Bátran éljenek Isten adta adományaik szerint, imájukkal, tevékenységükkel, alkalmanként sürgető-kérő szavakkal is támogatassák az egyház vezetésére hivatottak törekvéseit — de fogadják is jó szívetel utmutatásaikat.

Nem túlzás az mondanunk: Isten kegyelmi órája ütött a magyar egyházban. Le kell döntenünk az egymás nem ismeréséből, gyanakvásból és bizalmatlanságból támadt korlátokat, el kell jutnunk az őszinte kiengesztelődésre, feledve a múltban kapott sebeket, tudatosan lerombolva a múltban kialakult előítéleteket.